

שלמה אביגדורי

משפחת עבו בצפת

מעשה בטכס-נשואין של זוג צעיר, ממתישבי ראש-פנה שנערך לפני ששים שנה, הכרוך במאורע מעציב ביותר. רבים מבני-המושבה יצאו להקביל את פני הכלה שהובאה מצפת ברכיבה על גבי-סוסים. אחד האכרים ירה באויר מתוך רובהו מספר-יריות להרבות-השמחה... צעיר שהטמין בחיקו אקדוח, נשאל ע"י פועל ערבי, שעבד בקרבת-מקום, מדוע אין אף הוא נוטל חלק ב"שמחה" — ותוך כדי השתעשעות באקדח — נפלט כדור, שפגע בראש הפועל הערבי והרגו במקום. שמחת-הנשואין הושבתה ופחד רב נפל על המתישבים החדשים מחמת אפשרות של נקמת-דם — הואיל והצעיר שנהרג בשוגג, היה בן למשפחה ערבית ידועה בצפת, שהתייחסה על משפחת הנביא מוחמד...

ובימים ההם שימש החכם יעקב חי עבו כקונסול של צרפת בצפת, ובהיותו מכובד גם על התושבים הערבים, עמד בפרץ והציל את המושבה מאסון גדול. מיד לאחר המקרה, הגיע מצפת לראש-פנה, יחד עם שני אחיו הרב החכם הזקן ר' אברהם עבו והחכם הרב יצחק עבו, בלויית פלוגת צבא, שנשלחו לשם ע"י השלטונות. הקונסול הנכבד עודד את המשפחות המחוננות להמשיך בשמחת החתונה, והודות להשפעתו הרבה, באו לחתונה (שאמנם שמחתה הושבתה במקצת) גם זקני-הפלחים הערבים מג'עוני הסמוכה, שלא חדלו מלרקוד במשך כל הלילה.

כך היו מעורבים בני משפחת עבו הענפה בחיי בוגי-המושבות של הגליל - בכל ענין קטן כגדול — ובמשך שנים רבות, היתה משפחה זו פופולארית ביותר בישוב כולו.

את השושלת הנהדרה של משפחת עבו בצפת פותח ר' שמואל עבו ז"ל, שעלה ארצה מאלג'יר לפני כ-150 שנה, בהיותו כבן 26 שנה. עדי-מהרה נתפרסם כעסקן רב-מעשים בעיר צפת, בה השתקע — בהרימו את העיר משפל-המדרגה. פעולותיו הענפות למען צפת והגליל נתאפשרו, בעיקר, הודות להתמנותו כקונסול צרפת לערי-טבריה וצפת, שהיו מאוכלסות מאד בימים ההם. (חגיגה נחשבה לעומתן לעיר-חוף קטנה), — משרה, ששמש בה למעלה מ-40 שנה. על צורת התמנותו למשרה זו, יש שתי נוסחאות:

כשערך סיר משה מונטיפיורי ז"ל את בקורו הראשון בשנת 1827 יצא ר"ש עבו ז"ל להקבילו בשערי-ירושלים יחד עם רבנים ונכבדים רבים אחרים מבני הארץ. בהגיע האורח לבירה מיפו, התפתחה ביניהם שיחה. נציגה של צפת קבל על הקונסול הצרפתי בחיפה, שהיה ידוע כשונא-יהודים. השר מונטיפיורי פנה אליו בשאלה אם מוכן הוא ליטול על שכמו משרת הקונסול לצפת וטבריה, השיב ש. עבו ז"ל בחיוב. כשחזר מונטיפיורי לפריז, נתמנה ש. עבו ז"ל בהשתדלותו — למשרה הנ"ל.

סברה שניה אומרת, כי התפקיד הוטל עליו בהשפעת נכבדי העדה היהודית באלג'יר לאחר שש. עבו ז"ל הסביר להם, כי ע"י כך יקל עליו להגן על עניני-התושבים היהודים בגליל בפני השלטונות התורכיים, — ביחוד עקב ההתנפלויות הבלתי-פוסקות של התושבים הערבים על היהודים וכו'. לאחר הכנסו לתפקידו, השפיע על יהודי צפת וטבריה, שיקבלו עליהם את הגתינות הצרפתית, ואכן רוב תושבי הערים האלו, הם עד היום נתיני צרפת.

אחר מותו עברה משרת הקונסול הצרפתי בירושה לבנו יעקב חי עבו ז"ל.

בשנת תרמ"ד הגיעו לגליל השליחים הראשונים של "אגודת מזריטש" שבפולין לתור אחר מקום-התישבות לחברי האגודה (דוגמת אגודות רבות אחרות שנוסדו בתקופה ההיא בפולין וברומניה — לשם התישבות חקלאית בארץ). סביבת-ה"חולה" נשאה חן בעיניהם והם הודיעו על בחירת המקום לאגודתם בפולין. באותו קיץ עלו ארצה המשפחות הראשונות. אך מחמת הסכסוכים ה"מסורתיים" בעניני-קרקעות עם הערבים, קשה היה להם לעלות על הקרקע.

ר' משה דוד שוב ז"ל, שעלה ארצה מרומניה לפני כשבעים שנה, והיה ממיסדי ראש-פנה ומשמר-הירדן מספר בספר זכרונותיו כי הוא לא עשה דבר וחצי דבר מבלי להועץ בתחילה עם בני-משפחת עבו; ואלה הם דבריו הכתובים בחוברתו "יסוד-המעלה" (בהוצאת "אמנות" — ספרית הקרן-הקיימת), — ובקצור:

"היה זמן, לפני הרבה שנים, והפלחים, וביחוד הבידואים עובדי-האדמה בא"י, לא היו להם קושנים על שמם על אדמתם. הם ישבו עליה על סמך "חזקה" שהיתה בידם מאבות-אבותיהם והחזיקו בה בעת שהארץ היתה הפקר וכל איש היה בן-חורין לתפוש אדמה כחפצו ולהחזיק בה. והיה בא היום והממשלה התורכית הוציאה פקודה כי כל אלה היושבים על האדמה ועובדים אותה, חייבים לרשום את אדמתם בספרי-הממשלה ולהוציא עליהם קושנים על-שמם. הבידואים חשבו את הפקודה הזאת לגזירה רעה ופחדו לרשום את אדמתם על שמם, בחשדם כי הממשלה מתנכלת למשוך אותם בפה, כדי שתוכל לקחת מהם אנשים לצבא, כי עד היום ההוא היו פטורים מחובת-הצבא. ועל כל אלה היתה גם דררא דממונא, כי היה